

УДК [821.161.2=133.1-1.09:7.01]”20”
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-3-22>

Ярина СТЕЦЬКО,
orcid.org/0000-0002-1787-1457
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри французької філології
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) yaryna.stetsko@lnu.edu.ua

Наталія ДМИТРАСЕВИЧ,
orcid.org/0000-0001-8104-8249
асистент кафедри французької філології
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) natalya.dmytrasevych@lnu.edu.ua

ЕКСПРЕСІЯ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО СИНТЕЗУ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються прояви вражальності художнього синтезу між поетичними творами французької поетеси Діан де Монліво, їх подвійними українськомовними перекладами (підрядковими та поетичними) та скульптурами Володимира Одрехівського, що увійшли до збірки «*Fusion de l'âme*». Порушується проблема сили мистецької взаємодії для досягнення максимальної насиченості образу, породженого міжмистецьким і міжнаціональним взаємовпливом.

Такого плану міжвидові мистецькі поєднання перетинають весь західноєвропейський (а в ньому природно і український) загальномистецький процес впродовж всього ХХ століття. Це явище особливо актуальне і в сьогоденні, а початки його сягають найдавніших часів. Нерідко «багатогранні» митці запозичують певні риси одного мистецького виду, а згодом «транспонують» їх, децю моделюючи, до іншого. Звідси – картинність, мелодика і пластика літературних текстів, поетизм чи драматургічність живописних полотен, речитативна монотонність хореографічного малюнку і т.д.

Окремими штрихами автори статті увиразнюють міжкультурні і міжнаціональні мистецькі взаємовпливи на прикладі таких видів як кіно, балет, музика, скульптура, театр і література.

Висвітлення поставленої проблематики опирається зокрема і на найновіший мистецький матеріал. Так, єдність літературного твору з музичним через взаємопроникнення італійського мистецтва з українським розглядається на прикладі кантати «*O luce eterna*» В. Сильвестрова, написаної на замовлення для ювілейного дантівського фестивалю в Равені «*Ravenna-festival – 2021*». Автори наполягають на органічності взаємовпливів українського і італійського мистецтв через призму різних часових епох, від Данте, через Шевченків «Садок вишневий...» до сучасної музики В. Сильвестрова.

Водночас, головна лінія дослідження зосереджена на збірці «*Fusion de l'âme*» і поєднанні поетичних творів Діан де Монліво, їх українських перекладів зі скульптурами В. Одрехівського.

Ключові слова: мистецький синтез, поетична експресія, скульптура, звук.

Yaryna STETSKO,
orcid.org/0000-0002-1787-1457
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of French Philology
Lviv Ivan Franko National University
(Lviv, Ukraine) yaryna.stetsko@lnu.edu.ua

Nataliia DMYTRASEVYCH,
orcid.org/0000-0001-8104-8249
Assistant Professor at the Department of French Philology
Lviv Ivan Franko National University
(Lviv, Ukraine) natalya.dmytrasevych@lnu.edu.ua

EXPRESSION OF LITERARY AND ARTISTIC SYNTHESIS AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The article examines the manifestations of the impressive artistic synthesis between the poetic works of the French poet Diane de Montliveau, their double Ukrainian translations (literal and poetic) and the sculptures of Volodymyr

Odrekhivsky, included into the collection "Fusion de l'âme". The problem of the power of artistic interaction to achieve the maximum saturation of the image generated by inter-artistic and inter-national mutual influence is raised.

Interspecies artistic combinations of this kind can be found in the entire Western European (as well as Ukrainian) general artistic process throughout the 20th century. This phenomenon is especially relevant today and its beginnings go back to ancient times. Often, "multifaceted" artists borrow certain features of one art form and later after some modeling "transpose" them to another form. Here comes the picturesqueness, melody and plasticity of literary texts, the poeticism or dramaturgy of paintings, the recitative monotony of a choreographic pattern etc.

The authors of the article in various ways express intercultural and international artistic mutual influences on the example of such genres as cinema, ballet, music, sculpture, theatre and literature.

The coverage of the given problem relies on the latest artistic material. Thus, the mutual influence of a literary work with a musical one due to the interpenetration of Italian art with Ukrainian is considered on the example of the cantata "O luce eterna" by V. Sylvestrov, written to order for the jubilee Dante festival in Ravenna "Ravenna-festival – 2021". The authors insist on the organicity of mutual influences of Ukrainian and Italian arts through the prism of different time periods, from Dante, through Shevchenko's "Cherry Orchard..." to the contemporary music of V. Sylvestrov.

Nevertheless, the main line of the research is focused on the collection "Fusion de l'âme" and the combination of Diane de Montlieu's poetic works and their Ukrainian translations with the sculptures of V. Odrekhivskyi.

Key words: artistic synthesis, poetic expression, sound.

Постановка проблеми. Мистецтво, а головним чином література всього ХХ – початку ХХІ століття перетинається і тісно співіснує з іншими близькими і віддаленими мистецькими видами. Звідси й **актуальність** статті, в якій і висвітлюються прояви художнього синтезу, притаманного дискурсові міжвидової мистецької практики. Часові межі досліджуваних у статті мистецьких явищ зводяться до двох – трьох останніх десятиліть. Географічні – до поезії і інших мистецтв Західної Європи (найбільшим чином, України та Франції).

Аналіз досліджень. Такі питання набули висвітлення в українській науковій думці останніх років, проте стосувалися дослідження головним чином матеріалу першої половини, рідше середини ХХ століття. Серед них – книга Г. Веселовської "Український театральний авангард", дисертаційне дослідження Мочернюк Н.Д. «Українська література 20–30-х років ХХ століття у взаємодії з образотворчим мистецтвом: інтермедіальний дискурс». Подальші ж десятиліття, а особливо початок ХХІ століття ще дуже мало вивчені.

Мета статті полягає у виявленні рівня взаємовпливу поезій Діан де Монліво, їх українських перекладів (підрядкових і художніх), відповідно, Ярини Салиги (Стецько) та Миколи Петренка та скульптур Володимира Одрехівського в аналізі проявів їх міжмистецького художнього синтезу. Паралельно до цієї головної лінії статті, легкими штрихами наводяться історично і культурологічно близькі штрихи, що мають безпосередній стосунок до аналізованої проблематики, демонструють взаємовпливи між мистецькими видами, що виходять за межі однієї національної культури. Наслідки такого взаємовпливу розширюють межі досліджуваної мети.

Такі питання набули висвітлення в українській науковій думці останніх років, проте стосувалися дослідження головним чином матеріалу першої

половини, рідше середини ХХ століття, подальші ж десятиліття, а особливо початок ХХІ століття ще дуже мало вивчені.

Виклад основного матеріалу. У 2000 році в Парижі у видавництві *Editions nouvelle Pleiade* виходить книжка французької поетеси Діан де Монліво, ілюстрована світлинами скульптур українського митця Володимира Одрехівського. Проте, доцільніше було б сказати так: друком виходить збірка фоторепродукцій скульптур Володимира Одрехівського, ілюстрованих поетичними творами Діан де Монліво. Власне саме під час свого першого візиту в Україну Діан де Монліво відкриває для себе твори скульптора і, вражена, сповнюється бажання «вселити душу» в ці нерухомі творіння.

«Leur donner une âme? ou réveiller celle qui dormait en eux? ou tout simplement devenir elle-même cette âme qui leur manquait?» (Diane de Montlieu, 2000 : 9).

«Вселити душу в них? чи пробудити ту, яка в них спала? чи просто самій нею стати, тією душею, якої їм не вистачало».

Саме так вважає автор передмови Вігаль Ертебіз, французький письменник, колишній президент Асоціації французьких поетів (*Société des Poètes Français*), що на сьогодні вже 4 рази ставав лауреатом Французької Академії (*Académie Française*), національної премії, що надається в царині літератури.

Зрештою, ні перше, ні друге з вищевказаних формулювань не є до кінця правильним, адже і репродукції скульптур, і поезії займають тут однакове за вагою місце. З синкретичного поєднання цих різновидових мистецьких образів і вимальовується третій – остаточний. На цьому наполягають і самі митці вже в епіграфі до вказаного книжкового видання:

«*Lorsque l'on crée avec une âme pure, que l'on cherche la vérité, la sculpture trouve naturellement le chemin du coeur de celui qui la contemple...*» (Volodymyr Odrehivskii)

«*Коли творимо з чистою душею, шукаючи правди, скульптура природно знаходить шлях до серця того, хто її споглядає...*» (Володимир Одрехівський) (тут і далі переклад Я. Салиги (Стецько)).

І продовженням цих слів звучать рядки Діан де Монліво:

«... *Comme la poésie, de celui qui la ressent...*»

«...*Як і поезія – до того, хто її відчуває...*»

За перший і головний епіграф обидва автори взяли знамениті слова Антуана де Сент-Екзюпері: «*On ne voit bien qu'avec le coeur. L'essentiel est invisible pour les yeux...*» (Diane de Monlivault, 2000 : 7).

«*Добре бачить тільки серце. Головне очима не побачиш...*»

Отже, констатуючи єднання двох мистецтв на сторінках однієї книжки, не можемо виокремити одне з них як таке, що превалує. Тривимірність, пластика, об'єм – всі ці притаманні скульптурі риси передаються поетичною мовою настільки ж виразно, що і мовою пластичного мистецтва. Звідси й загальне синкретичне сприйняття єдиного літературно-пластичного матеріалу. Такого плану міжвидові мистецькі поєднання перетинають весь західноєвропейський (а в ньому природно і український) загальномистецький процес впродовж всього ХХ століття. Це явище особливо актуальне і в сьогоденні, а початки його сягають найдавніших часів. Нерідко «багатогранні» митці запозичують певні риси одного мистецького виду, а згодом «транспонують» їх, дещо моделюючи, до іншого. Звідси – картинність, мелодика і пластика літературних текстів, поетизм чи драматургічність живописних полотен, речитативна монотонність хореографічного малюнку і т.д.

Прикладів цьому безліч, але зупинімося на зовсім візуальних мистецьких видах, тих які чи не найбільше єднаються зі скульптурою, її можливостями до передачі промовистої позиції образу і його руху, до фотографічної фіксації найдрібніших настроєвих виразів. Маємо на увазі творіння Школи українського поетичного кіно в особах, як акторів, так і режисерів, операторів і всіх залучених. І.Миколайчук, Ю. Ілленко, Л. Осика, В. Денисенко, М. Машенко, Р.Сергієнко, Б. Івченко, О. Довженко, І. Драч та С. Параджанов (навмисне називаємо тут найвищого рівня майстрів різних мистецьких видів, оскільки саме такий різноплановий підхід, підсилений етнографічним ґрунтом

і становить сутність поетичного кіно). Коли говоримо про це явище не можемо не згадати і про його міжнаціональний зв'язки: українське і грузинське (режисер Абуладзе) поетичне кіно. Відлуння знаходимо і у Франції. Це фільми Робера Брессона «*Un condamné à mort s'est échappé*» і «*Une femme douce*».

Ту ж, набуту спалахом поетичного кіно, метафоричність та алегоричність в осмисленні буття знаходимо і в фільмах українця А. Тарковського (нащадка І.Карпенка-Карого), в якого музика є чи не першим з інших мистецтв, що формують основу фільму.

У цьому контексті (музики і руху) на думку відразу ж спадає мистецтво балету, маємо на увазі дві виразно символічні балетні вистави світової популярності, що в них, як в одній, так і в іншій – яскравий український слід, і не просто слід, а авторство.

У першому випадку – українською є хореографія, в другому – музика. Йдеться про знову ж таки символ-репрезентацію балетного мистецтва як такого: «*Сюїту в білому*», «*Suite en blanc*» 1943 року створення, (що є головним балетним спектаклем в репертуарах перших європейських театрів, найбільше у Франції) та «Серенаду», «*Sérénade*» 1934 року створення (балет в синьому), що став особливо популярним в Америці.

«Сюїта в білому» – автор хореографії і постановник – знаменитий українець, головний балет-рун Опера Гарньє в Парижі – Серж Лифар. Автор музики – француз Едуар Ляльо. Колір вистави – білий. Цей балет для французів є безапеляційним символом балетного мистецтва, апогеєм його естетичного виміру.

«*Серенада для струнних*» на музику знову ж таки українця (принаймні за походженням) Петра Чайковського та за хореографією відомого грузина Джорджа Баланчивадзе (який теж починав з Паризької опери, зі співпраці з Лифарем, згодом перейшов до Нью-Йорку).

Якщо в першому балеті головне навантаження несе на собі хореографія, то в другому превалує вираження музики.

«*В цьому балеті танцівники просто рухаються під прекрасну музику. Єдиний сюжет балету – музика серенади, якщо хочете – це танець при місячному сяйві*» (George Balanchine). Колір цього балету – синій.

Стосовно костюмів в такого роду виставах, то вони теж є абсолютним мистецтвом високого штибу. Варто хоча б згадати балет «*Лісня солов'я*» на музику такого шанованого французами українця (хоч вони найчастіше про його справжню

національність і не знають) Ігоря Стравінського, костюми до якого створив художник Анрі Матісс.

Тим не менше, в нашому випадку справу маємо із зовсім іншою особливістю. Поетичні твори Діан де Монліво самі по собі ознак скульптурності не мають. Так само і скульптури В. Одрехівського не перетинають меж законів свого мистецтва. Йдеться радше про ефект від їх співіснування. З нього породжується взаємодоповнення, яке продукує силу впливу на реципієнта.

Мало стверджувати про характерне для цього випадку міжвидове єднання мистецтв, слід наголосити ще й на міжнаціональній культурній комунікації, що єднає двох авторів: українського скульптора і французьку поетесу. За кожним з авторів – безмежний простір їх національної, духовної, історичної глибини.

Чи не промовистою тут була б виразно національна наповненість скульптури В. Одрехівського «Силует серця»? У драматичному схиленні на коліна, у знесених до голови руках, у промовистому експресивному трагізмі профільного силуету якнайповніше виражено її власне українську сутність.

*...Serait-ce pour libérer
Essence de volupté
Qu'en geste d'abandon
Tu imploreres le pardon?
Image désespérée
Toute de volonté
Que dévoile à genoux
Ce corps de désir fou.*

Це, беззаперечно, витончений силует істинно українського серця. Французький поетичний голос Діан де Монліво, ніяк не суперечить парадигмі української філософії творчого авторського задуму («*image désespérée / toute la volonté*», «*dans le ciel | cette vibration miel*», «*silhouette de ton coeur | tendre comme une fleur*»). Такий сповнений української барви метафоризм поетичних зворотів

Діан де Монліво диктований силою впливу української національної образності.

Водночас, французька мова літературного тексту, з її ледь прослуховуваною верленівською мелодикою («*Oserais-je deviner | Par ces lignes courbées | La naissance de ton être | Au delà du paraître?*»), її неповторною французькою сонорикою збагачують загальний образ своєрідним міжнаціональним взаємозбагаченням.

Зважаючи на книжковий формат представлення, зауважимо, що сприйняття образів аж ніяк не буде повним. Воно буде більшою мірою зоровим, проте не таким повним в плані об'єму, як це було би при безпосередньому спогляданні скульптури в житті. Поетичний текст теж читаємо очима, а не прослуховуємо його в сценічному декламуванні. За долучення інших сенсорних збудників, яке стало б можливим при «виведенні» творів в реальний простір (скульптуру безпосередньо, а поезію через декламування) із паралельним залученням додаткових елементів, що впливатимуть на чуття реципієнта, а це, серед інших, до прикладу, рухи, жести, позиції декламаторів; кольорова гама, загальний антураж, освітлення, декор; навіть, можливо, запахи, і ще низка інших неназваних чинників внесло би свої вагомні кореляції у сприйняття цілісного образу. І, звичайно, як найдоречнішим тут був би живий музичний супровід. Не обов'язково як фон чи акомпанемент, радше, як окремий повноцінний елемент образотворчої програми, зі своїм окремим часом на звучання (і споглядання, якщо до нього будуть долучені певні акторські, декоративні чи хореографічні моменти).

Саме в такий спосіб певний час співпрацювала авторка віршів Діан де Монліво з відомим у світі академічних виконавців французьким піаністом Франсуа Рене Дюшамблем. Досягнувши успіху міжнародного рівня, він відмовився від кар'єри професійного виконавця заради можливості самозаглибитися і зануритися у власну філософію музикування (François-René Duchâble). Почувши якось на одному з мистецьких вечорів декламування Діан де Монліво, піаніст сам запропонував їй свої послуги, щоб долучитися до такого плану вистав, де би літературна декламація органічно спліталася з музичним баченням образу. Так, 2011 року зароджується неординарний творчий тандем.

Ще до того, 2004 року, Діан де Монліво створює музичний спектакль «*з дуже тихим читанням*» (*la lecture très basse*) Крістіана Бобена (французького поета 1951 року народження). Це «*дуже тихе читання*» і тоді супроводжувалося музичним і хореографічним фоном. Ідея такого

«тихого» декламування наштовхує на паралель з філософією сили звуку, сповідуюною відомим українським композитором сьогодення *Валентином Сильвестровим*, творцем «тихої музики».

В. Сильвестров, 1937 року народження, член прогресивної і антирадянської групи «Київський авангард». Творця забороняла і не визнавала соціалістична влада, звинувачуючи його в західно-європейському баченні. Сам автор називав свою музику метафоричною. В 60-ті роки написав перші додекафонічні твори.

2020 року на Міжнародному фестивалі документального кіно про права людини Docudays UA відбулася прем'єра фільму «Валентин Сильвестров». Фільм ділиться на три частини. За принципом сонатної форми. Таке різновидові мистецьке поєднання, кінематографічне і музичне.

Доречно згадати й той факт, що В. Сильвестров був автором музики до фільму Франсуа Озона «Час прощання».

Інший промовистий приклад поєднання літературного театрального і музичного мистецтв – це недавнє покладення на музику «*Божественної комедії*» Данте, що його замовили 2021 року до вшанування 700-річчя від смерті Данте організатори світового фестивалю в Равенні трьом обраним світового рівня композиторам. Музику до «Пекла» написав відомий італієць Джованні Соліма, до «Чистилиця» – Тігран Мансурян (Вірменія), а «Рай», як і кантату «*O luce eterna*», довірено українському класикові В. Сильвестрову. Отже знову крім міжмистецького ще й міжнаціональне сплетіння, адже до кантати «*O luce eterna*» композитор долучив поезію Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати», оскільки переконанням автора «цей садок і є втіленням Раю, тому вірш органічно переплітається з Дантівським текстом» (Поліщук, 2021: 4). Таким чином природня мелодика шевченківського тексту органічно злучилася з італійським текстом Данте і вилилася музикою у Сильвестрова. Все це на спільній глибинній духовно-християнській філософській основі.

Повернімося до скульптур В. Одрехівського, «одухотворених» поетичними текстами Діан де Монліво. Іншим містком, який поєднав два національні береги цього мистецького явища стало ще одне видання книжки «*Fusion de l'âme*», тепер уже в Україні, у Львові, доповнене ще й перекладами українською (підрядковими і художніми) французьких поетичних текстів. Автори перекладів – (підрядкових) Ярина Салига (Стецько) і (художніх) відомий і незабутній український поет Микола Петренко (Diane de Monlivault, 2011).

Вірш «Обійми» «*Etreinte*», Діан де Монліво, що має ту ж назву що й відповідна скульптура, (це, зре-

штою, характерне для кожного вірша з книги) дивним чином передбачає ті зболені обійми розлучених війною мужнього воїна з дівчиною, які кожному українцеві при першому погляді на саму скульптуру відразу прийдуть на думку. Згадка про набат зворушить тривожним передчуттям «Майданний» Київ 2014 року, рясні сльози – і все це в постійному русі «Завжди» (Diane de Monlivault, 2011: 44-45).

Etreinte d'un matin Où fleurit le jasmin Aux senteurs du jasmin Intime de tes reins [...] Etreinte sans lendemain Où xonne le tocsin Larmes glissent en tes seins Recueillies dans mes mains [...] Etreinte du seul jour Où vibrent les tambours Qu'au rythme de l'amour Ils riment avec toujours <i>Diane de Monlivault</i>	В обійми ранок кличе, Жасмінний пах густий. І запахи незвичні – Так пахнеш тільки ти. [...] Обійми: сонце, грози? Тривожно б'є набат. Збери в долоні сльози Що звільна струменять [...] Обійми – дня основа, Незнаний знак біди, Одвічний ритм любові Із римою «Завжди» <i>Переклад Миколи Петренка</i>
--	---

І кілька слів про ще одне максимально наближене, точне майже фотографічне відтворення словом, як французьким, так і його українським перекладом ще однієї скульптури під назвою «Сирена». Якщо підрядковий переклад тут відіграє функцію близьку до рентгеновського фотознімку, то вже поетичний, за допомогою ритмомелодики, римування образної оздобы надає поезії об'ємності, пластичності лінійного вигину скульптурного фігури (Diane de Monlivault, 2011: 6-7).

Elle était là, assise, Вона була тут. Сиділа.
Belle et silencieuse, Красива і безмовна,
Immobile et soumise, Нерухома й упокорена,
Lointaine, presque pieuse. Далека, майже благоговійна.

Diane de Monlivault Підрядник Ярини Салиги (Стецько)

Вона тут була, між нами,
Сиділа, ясна й вродлива,
Невимовлена словами,
З обличчям, де квітло диво
Переклад Миколи Петренка

Висновки. Розглянувши поставлені завдання, доходимо висновку що притаманний ХХ століттю синтез, зокрема, зв'язок літератури з іншими мистецькими видами аж ніяк не послабився в ХХІ столітті. Зауважимо, що українська культура жодним чином не поступається в розвитку західно-європейській, а надихає, викликає інтерес і пошану в митців інших націй. Вагомим чинником різноаспектного сприйняття мистецького образу стає розширення меж зорово-слухового відображення міжмистецької ідеї через її сценічно-виставкові, концертні та інші способи представлення. Отже, взаємозв'язок українського мистецького і, зокрема, поетичного мовлення ХХІ століття з іншими видами арт-системи продовжує існувати і розвиватися як на діахронічному (національному), так і на хронологічному (міжкультурному) рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веселовська Г. І. Український театральний авангард: монографія. Київ: Фенікс, 2010. 368 с.
2. Мочернюк Н.Д. Українська література 20–30-х років ХХ століття у взаємодії з образотворчим мистецтвом: інтермедіальний дискурс: дис. ... д-ра філол.наук: спец. 10.01.01 українська література. Київ, 2019. 421 с.
3. Поліщук Т. Як звучить рай? *День*. 2021. № 103-104. С.4.
4. Diane de Monlivault. Fusion de l'âme. Діан де Монліво. Сплав душі. Переклади Ярини Салиги та Миколи Петренка. Львів: Сполум. 2011. 64 с.
5. Diane de Monlivault. Fusion de l'ame. Sculptures de Volodymyr Odrehivski. Préface de Vital Heurtebize. Paris. Nouvelle Pléiade. 2000. P. 9.
6. Тиха Музика (Валентин Сильвестров) — Harmonia Nobile *Youtube.com*: веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=M0YGPltMXoM> (дата звернення: 11.09.2022).
7. George Balanchine – Concerto Barocco / Quatre tempéraments / Sérénade *Theatre online.com*: веб-сайт. URL: <https://www.theatreonline.com/Spectacle/George-Balanchine-Concerto-Barocco-Quatre-temperaments-Serenade/66392> (дата звернення: 12.09.2022).
8. François-René Duchâble – La matinale *Dailymotion*: веб-сайт. URL: <https://www.dailymotion.com/video/x1y2gz3> (дата звернення: 12.09.2022).

REFERENCES

1. Veselovska H.I. Ukrainyskiy teatralnyi avanhard: monohrafiia. [Ukrainian theatrical vanguard]. Kyiv: Feniks, 2010. 368 p. [in Ukrainian].
2. Mocherniuk N.D. Ukrainiska literatura 20–30-kh rokiv XX stolittia u vzaiemodii z obrazotvorchym mystetstvom: intermedialnyi dyskurs: dys. ... d-ra filol.nauk: spets. 10.01.01 ukrainska literatura. [Ukrainian literature of the 1920-1930s in interaction with fine arts]. Kyiv, 2019. 421 p. [in Ukrainian].
3. Polishchuk T. Yak zvuchyt rai? [How does paradise sound?]. *Den*. 2021. № 103-104. P.4. [in Ukrainian].
4. Diane de Monlivault. Fusion de l'âme. Dian de Monlivo. Splyv dushi. Pereklady Yaryny Salyhy ta Mykoly Petrenka. [Fusion of the Soul. Translations by Yaryna Salyha and Mykola Petrenko]. Lviv: Spolom 2011. 64 p. [in Ukrainian and French].
5. Diane de Monlivault. Fusion de l'ame. Sculptures de Volodymyr Odrehivski. Préface de Vital Heurtebize. [Fusion of the Soul. Sculptures by Volodymyr Odrehivskyi. Preface by Vital Heurtebize]. Paris. Nouvelle Pléiade. 2000. P. 9. [in French].
6. Tykha Muzyka (Valentyn Sylvestrov). [Quiet Music (Valentyn Sylvestrov)] Harmonia Nobile *Youtube.com*: website. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=M0YGPltMXoM> (date of visiting: 11.09.2022).
7. George Balanchine – Concerto Barocco / Quatre tempéraments / Sérénade *Theatre online.com*: website. URL: <https://www.theatreonline.com/Spectacle/George-Balanchine-Concerto-Barocco-Quatre-temperaments-Serenade/66392> (date of visiting: 12.09.2022).
8. François-René Duchâble – La matinale *Dailymotion*: website. URL: <https://www.dailymotion.com/video/x1y2gz3> (date of visiting: 12.09.2022).